

3. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / [З. Н. Курлянд, Р.І. Хмелюк, А.В. Семенова та ін.] ; за ред. З. Н. Курлянд. – 3-тє вид., перероб. і доп. – К. : Знання, 2007. – 495 с.

4. Протасова Н.Г. Андрагогічний підхід до підвищення кваліфікації державних службовців / Н. Г. Протасова // Підвищення кваліфікації державних службовців: вивчення потреби та організація навчання : зб. наук. праць / [М.О. Скоромнюк, Н.Г. Протасова, В.І. Луговий та ін.]. – К. : УАДУ, 2000. – С. 66-77.

Bibliography

1. Zyazyun I.A. Lifelong education: concept basis and modern technologies / I.A. Zyazyun // Tvorchа osobystist u systemi neperervnoyi osvity. – Kharkiv: KhDPU, 2001. – S.8-16.

2. Padalka O. Continuing pedagogical education in the context of lifelong learning / V. Anishhenko, O. Padalka // Osvita doroslyh: teoriya, dosvid, perspektyvy : zb. nauk. prats. – K., 2010. – Vyp. 2. – S. 203-209.

3. Pedagogics of the higher education: navch. posib. / [Z.N. Kurljand, R.I. Hmeljuk, A.V. Semenova ta in.] ; za red. Z.N. Kurljand. – 3-tje vyd., pererob. i dop. – K. : Znannja, 2007. – 495 s.

4. Protasova N.H. Andragogical approach to the futher training of the state officers / N.H. Protasova // Futher training of the state officers : investigation of the needs and study: zb. nauk. prats / [M.O. Skoromnjuk, N.H. Protasova, V.I. Lugovj ta in.]. – K. : UADU, 2000. – S. 66-77.

УДК 377.111.3+303.1

Гуриловська Ірина Вікторівна – кандидат педагогічних наук,
докторант Інституту професійно-технічної освіти Національної
академії педагогічних наук України

E-mail: kamira@meta.ua

МОНІТОРИНГ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ У ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Анотація. Стаття присвячена проблемі моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників у сфері професійно-технічної освіти. В ній представлені результати дослідження існуючих у професійно-технічних навчальних закладах систем внутрішнього оцінювання підготовки випускників до трудової діяльності; здійснено аналіз отриманих результатів; виділено основні складові професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників як об'єктів моніторингу; запропоновано ідею бенчмаркінгового підходу до проведення моніторингу, який передбачає, що отримані дані порівнюватимуться із показниками організацій-лідерів, а їх педагогічний досвід буде адаптований до власного навчального закладу.

Ключові слова: моніторинг; якість; професійна підготовка; професійно-технічний навчальний заклад.

Hyrylovska Iryna – Candidate of Pedagogical Sciences, Institute of vocational-oriented education affiliated with the National academy of pedagogical sciences of Ukraine

E-mail: kamira@meta.ua

STATE QUALITY MONITORING TRAINING FUTURE QUALIFIED WORKERS IN THE VOCATIONAL SCHOOLS

Summary. *The article is concerned with the problem of the training quality monitoring in the field of vocational education. It presents the results of a study of internal training evaluation systems existing in vocational establishments, the analysis of the data obtained, outlines the basic components of the professional training of future skilled workers as the monitoring objects, proposes the idea of benchmarking approach to monitoring which provides that the data obtained will be compared with the performance of leading organizations and their teaching experience will be adapted to their own educational institutions.*

Key words: *monitoring; quality; training; vocational school.*

Вступ. Становлення України як самостійної, економічно незалежної держави можливе лише за наявності якісно підготовлених кваліфікованих робітників. Нажаль, впродовж останніх років суб'єктів господарювання не задовольняє якість підготовки робітничих кадрів, що пов'язано із застарілою матеріально-технічною базою професійно-технічних навчальних закладів (ПТНЗ), недосконалістю кваліфікаційних характеристик на професії та види робіт, невідповідністю державних стандартів професійно-технічної освіти (ПТО) вимогам сучасного виробництва, недостатнім рівнем підготовки педагогічних працівників. Державі потрібні такі навчальні заклади, які створюють усі умови для розвитку та самореалізації кожної особистості, формують у молодого покоління здатність навчатися впродовж усього життя, здійснюють підготовку конкурентоспроможних фахівців-професіоналів. Тому нагальним є вирішення питання щодо підвищення ефективності діяльності ПТНЗ. Але, будь-які зміни у діяльності навчальних закладів повинні здійснюватися не хаотично, а на основі результатів відповідних моніторингових досліджень.

Аналіз наукових публікацій показав, що проблема моніторингу в освітній галузі досліджувалася в різних аспектах. Наприклад, формуванням понятійного апарату займалися В.П. Беспалько, І.М. Гавриленко, О.М. Майоров та інші. Моніторингові технології вивчали І.Є. Булах, А.М. Єрмола, Г.А. Дмитренко та інші. Застосування інформаційних систем і технологій в організації моніторингу якості освіти аналізували Ю.С. Брановський, Є.Ю. Диканський, Т.В. Воронцова, Л.М. Калініна та інші.

Проте на сьогодні відсутня зрозуміла педагогічна інтерпретація моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників. Причиною цього є недостатня розробленість науково-педагогічних основ моніторингу, адаптованих до сфери ПТО; моніторингових технологій оцінювання якості професійної підготовки майбутніх робітників та її складових; вітчизняних методик вимірювання досягнутої якості професійної підготовки і управління нею.

Мета статті — проаналізувати сучасний стан моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників у професійно-технічних навчальних закладах. Для досягнення поставленої мети було застосовано теоретичні й емпіричні *методи* науково-педагогічних досліджень. Теоретичні – аналіз, узагальнення, систематизація психолого-педагогічної та науково-методичної літератури з окресленої проблеми; аналіз навчальних програм та стандартів; осмислення нормативної документації з організації навчання у професійно-технічних навчальних закладах, що дали змогу з'ясувати стан професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників ПТНЗ в теорії та практиці навчання. Емпіричні – анкетування, бесіди із заступниками директорів та методистами ПТНЗ для визначення особливостей існуючих систем внутрішнього моніторингу у навчальних закладах.

Результати дослідження. У зв'язку зі зрослими вимогами роботодавців до професійної компетентності випускників ПТНЗ питання якості професійної освіти і навчання виходять на передній план. Якість ПТО на сучасному етапі має розглядатися у контексті міжнародних стандартів і трактуватися як сукупність властивостей і характеристик, що обумовлюють здатність задовольняти нинішні і перспективні вимоги виробництва, суспільства і держави в сфері підготовки кваліфікованих робітників, а також потреби особистості і її самореалізації [2]. Реалізуючи політику якості, ПТНЗ повинні орієнтуватися на вимоги міжнародного стандарту якості ISO – 9000, направлено на удосконалення результатів діяльності організації шляхом контролю всіх етапів і рівнів управління згідно розробленої для цього нормативної документації. Такий підхід широко застосовується в європейських країнах і пов'язаний зі створенням системи моніторингу навчально-виховного процесу. Саме моніторингові спостереження мають велике значення для переходу від екстенсивного зростання освіти до якісної системи навчання, сприяють поширенню нових ідей як для удосконалення професійно-технічної освіти в цілому так і безпосередньо для кожного ПТНЗ.

В галузі освіти існують різні точки зору на суть поняття «моніторинг». В рамках нашого дослідження за основу взято визначення О.В. Майорова, що моніторинг освіти – це система збору, обробки, зберігання і поширення інформації про освітню систему або окремі її

елементи, орієнтована на інформаційне забезпечення управління, що дає змогу робити висновки про стан об'єкта у будь-який час та дає прогноз його розвитку [1, с.141]. Це визначення є всеосяжним і легко конкретизується для кожного елемента системи освіти шляхом уточнення предмета моніторингового дослідження. У нашому випадку в центрі уваги постає «професійна підготовка», під якою розуміється сукупність спеціальних знань, навичок і умінь, якостей, трудового досвіду і норм поведінки, що забезпечують можливість успішної роботи з певної професії [3]. Таким чином, моніторинг якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих працівників, в першу чергу, це аналіз набутих ними професійних знань, умінь та навичок, оскільки саме вони сьогодні є єдиним джерелом довготривалої стійкої конкурентної переваги на ринку праці.

Але, за вимогами сьогодення, випусник ПТНЗ повинен бути робітником достатньо широкої кваліфікації, здатним успішно працювати в межах певного поля професійної діяльності на будь-якому підприємстві, володіти ґрунтовною загальнотехнічною, загальнотехнологічною та соціальною базою знань і вмінь, що забезпечує можливість самостійно формувати нові професійні уміння і знання впродовж усього трудового життя, спроможним до професійної адаптації. Формування такого кваліфікованого робітника в ПТНЗ здійснюється через реалізацію освітньо-професійних програм, зазначених у державних стандартах професійно-технічної освіти. Зміст стандартів ПТО визначається на основі професійних стандартів і аналізі ринку праці. Стандарти відіграють роль певних показників, яких необхідно досягти, щоб забезпечити відповідний рівень якості освіти. Водночас, розроблені та затверджені стандарти ПТО не зорієнтовані на досягнення освітніх результатів та соціальних ефектів. Вони не призначені для використання з метою об'єктивного вимірювання, оскільки, не мають кількісних визначень і мало придатні для здійснення порівнянь та діагностування. Тому оцінювання якості професійної підготовки випусників ПТНЗ тільки за державними стандартами ПТО не є валідним та надійним. Аналіз сучасних вимог роботодавців до випусників ПТНЗ показав, що вони зацікавлені у фахівцях, які не лише здатні кваліфіковано виконувати професійні завдання, але: а) вміють самостійно мислити та вирішувати різні проблеми; б) володіють критичним і творчим мисленням, сформованим у процесі навчання; в) володіють багатим словниковим запасом, що базується на вмінні застосовувати його адекватно ситуації; г) здатних до самоосвіти.

З урахуванням зазначеного, вважаємо, що професійна підготовка майбутніх кваліфікованих робітників повинна визначатися такими складовими: 1) інтелектуальною (теоретичні, процедурні, професійні знання); 2) діяльнісною (професійні уміння та навички, професійний

досвід, готовність до певних видів професійно спрямованих робіт); 3) компетентнісною (володіння професійно важливими якостями відповідно до конкретної професії); 4) комунікативною (комунікабельність, перцептивність, культура спілкування); 5) рефлексивною (самоаналіз, саморегуляція, саморозвиток). Таким чином, визначення якості професійної підготовки випускників професійно-технічних навчальних закладів повинно базуватися на оцінюванні кожної її складової як об'єкта моніторингового дослідження.

З метою з'ясування сучасного стану моніторингу професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників в ПТНЗ, нами був проведений констатувальний експеримент, що охопив 81 навчальний заклад Вінницької, Дніпропетровської та Львівської областей. Учасниками анкетування виступили заступники директорів з навчально-виробничої роботи ПТНЗ. На питання «Чи вважаєте Ви за потрібне проводити моніторинг якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників?» та «Чи вважаєте Ви, що, не залежно від можливого зовнішнього оцінювання, навчальний заклад самостійно повинен проводити й внутрішній моніторинг якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників?» 100% респондентів відповіли «так», що підтверджує актуальність проведення в ПТНЗ моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників. Значна міра опитуваних (88%) вважає, що в їхньому навчальному закладі існує певна система внутрішнього оцінювання якості професійної підготовки випускників. При цьому, на питання «Чи задовольняє Вас система внутрішнього оцінювання, що існує у Вашому навчальному закладі?», позитивно відповіли лише 55%. Водночас, на пропозицію «Чи запровадив би ваш навчальний заклад систему внутрішнього моніторингу якості професійної підготовки випускників, якщо Вам надали б для цього чіткі інструкції, рекомендації, матеріали?» 85% відповіли «так», 15% відповіли «у певній мірі». Аналіз відповідей респондентів вказує на потребу у створенні сучасної системи внутрішнього моніторингу якості професійної підготовки випускників ПТНЗ.

На питання «У який спосіб відбувається оцінювання якості професійної підготовки випускників Вашого ПТНЗ?» було зазначено, що оцінками державного кваліфікаційного іспиту (81%), оцінками державної кваліфікаційної роботи (93%), оцінками зі спеціально проведених зрізів знань, тестів (74%), річними оцінками учнів з тих предметів, які характеризують їх професійну підготовку (81%). Водночас, на питання «Чи погоджуєтесь Ви з думкою, що оцінювати якість професійної підготовки випускників ПТНЗ за такими складовими: 1) інтелектуальною (теоретичні, процедурні, професійні знання); 2) діяльнісною (професійні уміння та навички, професійний досвід, готовність до певних видів професійно

спрямованих робіт); 3) компетентнісною (володіння професійно важливими якостями відповідно до певної професії); 4) комунікативною (комунікабельність, перцептивність, культура спілкування); 5) рефлексивною (самоаналіз, саморегуляція, саморозвиток)?» 85% відповіли «погоджуюсь з усіма зазначеними складовими», 15% відповіли «погоджуюсь з частиною зазначених складових». Таким чином, існує суперечність між наявними критеріями, які використовує навчальний заклад щодо оцінювання якості професійної підготовки власних випускників та сучасними вимогами суспільства до робітника нового типу.

В процесі анкетування на питання «Якщо у Вашому навчальному закладі проводиться моніторинг якості професійної підготовки випускників, то отримані результати порівнюються з якими іншими результатами?» відповіді розподілилися таким чином: «з результатами власного закладу в порівнянні за минулі роки» – 96% респондентів, «з аналогічними результатами іншого закладу» – 4%. Отже, аналіз відповідей свідчить про те, що навчальні заклади використовують лише один напрямок для порівняння моніторингових даних «сам до себе», що не дає можливість визначити якість професійної підготовки випускників ПТНЗ в загальному регіональному контексті. З огляду на це, ми пропонуємо використовувати бенчмаркінговий підхід до проведення моніторингу в ПТНЗ.

Термін «бенчмаркінг» походить від англійського слова benchmark (початок відліку, еталонне порівняння, критерій). Зарубіжні словники трактують цей термін як «експертний стандарт», або «стандарт, за яким можна проводити вимір чого-небудь, давати йому оцінку». В управлінській діяльності бенчмаркінг розглядається як особлива процедура введення у практику роботи організації, зокрема навчального закладу, технологій, стандартів і методів роботи кращих колективів. Але це не просте копіювання чужих ідей, а ефективний метод покращення діяльності навчального закладу, заснований на творчому відношенні до досвіду лідерів. На даний момент бенчмаркінг набуває статусу глобального явища і розглядається як механізм, що дозволяє обмінюватися організаціям всього світу накопиченими знаннями та досвідом для загального просування вперед.

Бенчмаркінг має різні визначення. Класичним – є слова засновника цього методу Роберта Кемпа: «Бенчмаркінг – це пошук найкращих методів, які приводять до покращення діяльності» [4]. Більш розгорнуте визначення дає екс-президент Американського товариства якості Грегорі Ватсон: «Бенчмаркінг – це процес систематичного і неперервного вимірювання: оцінювання власної діяльності та порівняння її з діяльністю організацій-лідерів з метою отримання інформації, корисної для самовдосконалення» [5]. В простому розумінні бенчмаркінг означає «вдосконалення самих себе, навчаючись в інших». Він використовується

як інструмент стратегічного планування та прогнозування, в якому завдання визначаються не від досягнутого, а на основі аналізу показників конкурентів. Прикладів використання даної інноваційної технології в сфері освіти в Україні дуже мало, а в сфері професійно-технічної освіти немає взагалі.

Використання бенчмаркінгу у сфері ПТО уможливорює наступне:

- а) професійно-технічні навчальні заклади можуть «побачити себе зі сторони», тобто об'єктивно проаналізувати свої слабкі та сильні сторони;
- б) цілеспрямоване вивчення ПТНЗ-лідерів дозволяє визначитися зі стратегічними орієнтирами для того, щоб «бути на передовій»;
- в) бенчмаркінг надає доступ керівництву навчальних закладів до нових ідей як в організації навчального процесу, так і в сфері маркетингу освітніх послуг;
- г) бенчмаркінг є альтернативою традиційному стратегічному плануванню від досягнутого, відкриваючи можливість перейти до планування на основі аналізу показників конкурентів. Бенчмаркінг дозволяє досліджувати практично будь-яку діяльність навчального закладу. Найбільшою перевагою даного процесу є те, що навчальний заклад вчиться змінюватися без серйозних порушень власної структури. Таким чином, бенчмаркінговий підхід до здійснення моніторингу в ПТНЗ передбачає, що отримані дані будуть порівнюватися із показниками ПТНЗ-лідерів, а результатом - стане проект застосування найкращого передового педагогічного досвіду, адаптованого до власного навчального закладу.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, моніторинг якості професійної підготовки випускників ПТНЗ – це процес оцінки досягнутого рівня якості і його порівняння з чинними вимогами, здійснення зворотного зв'язку з усіма зацікавленими сторонами, внесення коректив в систему управління якістю з метою його удосконалення. Сучасний розвиток ПТО потребує створення ефективної системи внутрішнього моніторингу в ПТНЗ. Тому в перспективі - розробка моніторингових технологій оцінювання якості професійної підготовки майбутніх робітників та її складових, а також методик вимірювання досягнутої якості професійної підготовки і управління нею.

Література

1. Майоров А.Н. Мониторинг в образовании / А.Н. Майоров. – СПб. : Образование – Культура, 1998. – 344 с.
2. Модель высокого качества Европейского фонда управления качеством / Европейский фонд управления качеством. - СПб. : Петровский колледж, 2002. – 34 с.
3. Энциклопедия профессионального образования : в 3 т. Т. 1 : А-Л / под ред. С. Я. Батышева. — М. : АПО, 1998. – 568 с.
4. Camp R.C. Benchmarking. The Search for Industry Best Practices that Lead to Superior Performance. – ASQC Industry Press, Milwaukee, Wisconsin, 1989.

5. Watson G.H. Strategic Benchmarking: How to Rate your Company's Performance Against the World's Best. – New York: John Wiley, 1993.

Bibliography

1. Majorov A.N. Monitoring the formation / A.N. Majorov. – SPb. : Obrazovanie – Kul'tura, 1998. – 344 s. (in Russian)
2. High quality model of the European Foundation for Quality Management / Evropejskij fond upravljenija kachestvom. - SPb. : Petrovskij kolledzh, 2002. - 34 s. (in Russian)
3. Encyclopedia of vocational education: v 3 t. T. 1 : A-L / pod red. S. Ja. Batysheva. — M. : APO, 1998. – 568 s. (in Russian)
4. Camp R.C. Benchmarking. The Search for Industry Best Practices that Lead to Superior Performance. – ASQC Industry Press, Milwaukee, Wisconsin, 1989.
5. Watson G.H. Strategic Benchmarking: How to Rate your Company's Performance Against the World's Best. – New York: John Wiley, 1993.

УДК 37“377.1”:091.32:018.42 [43]

Закормірний Ігор Миколайович – директор вечірньої (змінної) школи III ступеня № 18 Деснянського району міста Києва
E-mail: zakomirniy@ukr.net

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ПРОВЕДЕННЯ УРОКУ З ВИКОРИСТАННЯМ ДИСТАНЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВЕЧІРНІЙ ШКОЛІ

Анотація. У статті обґрунтовано актуальність проблеми дистанційного навчання у вечірній школі в сучасних соціально-економічних умовах. Проаналізовано сучасні інформаційно-комунікаційні технології, основні засоби дистанційного навчання. Визначено проблеми стосовно сучасних підходів вчителів вечірніх шкіл до проведення уроків з використанням дистанційних технологій навчання, класифіковано типи та структура уроків і форми реалізації дистанційного навчання у сучасній вечірній школі. Визначено перспективні напрями досліджень порушеної проблеми.

Ключові слова: вечірня школа; інформаційно-комунікаційні технології; дистанційне навчання.

Zakomirnyi Ihor – Director of the night (shift) school № 18 in Kyiv
E-mail: zakomirniy@ukr.net

CURRENT REQUIREMENTS FOR THE LESSON USING REMOTE TECHNOLOGY IN THE NIGHT SCHOOL

Summary. In the article the relevance of distance education at evening school. Presents the analysis of modern information and communication technologies, the main means of distance learning. In the article the problems concerning modern approaches of teachers evening